

Urbant fiske

Laks og sjørret er igjen på vei opp Akerselva for å gyte etter klorutslippet som drepte alt liv i elva i 2011. Telleren i den nye fisketrappa på Grunerløkka har i høst registrert eksemplarer på nesten 10 kilo, og neste år åpnes det for stangfiske i den lakseførende delen av elva.

Tekst :
Lars Nilssen

La oss dvele litt ved hovedåren som skiller hovedstadens øst og vest. Den renner fra Maridalsvannet og har de siste 200 årene gjennomgått en rivende utvikling. Fisket ble en saga blott i løpet av 1800-tallet da industri og befolkning begynte å bruke elva for alt den var verdt. Utbygginger, forurenning, transport og mangel på miljøbevissthet gjorde den snart skitten, illeluktende og livløs strøm.

I de siste tiårene av forrige århundre faset industrien vekk fra elvebreddene og bevisstheten rundt rent vann økte. På 1990-tallet var jeg selv vitne til hvordan et titalls laks slåss om gyteplassene nedstrøms Nedre Foss. Stadige småutslipp desimerte delvis bestandene etter hvert som de bygde seg opp. Kronen på utslippsverket skjedde i mars 2011 da seks liter klor dryppet ut fra en kran hos Oslo Vann og Avløpsverk renseanlegget ved Maridalsdemningen. I løpet av et døgn var katastrofen et faktum. Alt liv var tatt av dage.

- Møtes i sjudraget da ...

Det er slutten av mars i fjor vår og årets første antydning til sommerkveld. Per G sitter med et bredt smil da jeg ankommer Syng, serveringsstedet langs Akerselvas bredder nederst på Løkka. Polabrellene hviler som alltid nederst på nesevingene. De er store, av den typen som dekker halve ansiktet.

- Du veit jo aldri når du må spotte fisk, er hans faste kommentar når noen kommenterer dem. Noen ganger lurar jeg på om han sover med brillene på om natta.

- Så du noe på vei over brua?

- Hæ?

Jeg skjønner verken hvilken bru eller hva han sikter til

- Du kom syklende over Eventyrbrua, ikke sant?

- Jo, ja ... hva tenker du på?

Damer? Pushere ... ?

- Sto en stim på seks sju stykker ved brustolpen nærmest Torggata for en time siden. De tok hva som helst, men den største var selektiv på loff ... vel å merke så lenge skorpa var med og gjorde brødet flytende.

Fisker i parken:
Artikkelforfatteren i
Frognerparken i mars i år.

Mange opplevelser

Med hele 10 vassdrag med fisk i alle har hovedstaden mye å by på for oss som liker å utforske rarieteter og upløyd mark. Ljanselva, Alna, Lysakerelva og Merradalsbekken har også opplevelser å by på, men disse får vi komme tilbake til når sesongen starter på nyåret, og det gjør den tidlig! Mens det fortsatt er skiføre i Marka kan en lure vakende ørreter i og rundt bykjernen. Årets første på tørrflue tok kollega Lent og jeg i Frognerparken allerede 10.mars.

Flott ørret: 2,2 kilos ørret fra Øvre Frognerdam tatt på sluk i april 2015. oto: Privat

– Hadde jeg ikke visst bedre hadde jeg trodd det var vederbuk.

– ?

Steady vakende fisk på denne tiden av året er definitivt ikke hverdag. Vi droppet uteserveringen etter første runde. Vi hadde mer interessante ting å bruke tiden på enn å drikke, og med Tor G som kjentmann avslørte den nærmeste timen tre stimer med vakende fisker mellom halvkiolen og kiolen på strekningen Legevakta – Blå.

Hva slags fisk det var eller hvordan den var kommet dit ante ingen av oss. Elva skulle i beste fall huse gjenutsatt småfisk. Jeg verket etter å lobbe ut et eller annet med krok, men holdt meg i skinnet. Dagen etter befaringen dumpet det inn et bilde i innboksen som fyrte ytterligere opp under mysteriet: Bekkerøye! Kilosbekkerøye!

Hvordan i all verden hadde disse havnet i Akerselva, og det i et slikt antall at det definitivt ikke bare var en slenger eller to?

HOVINBEKKEN

Vi har aldri funnet noe endelig svar, men min teori bringer oss videre til et en av de andre vassdragene i Oslo: Hovinbekken. Denne har sine kilder sør i Lillomarka før den passerer rekkehus og blokkbebyggelsen på Årvoll.

Etter å ha passert under hovedveien til Gjøvik snor Hovinbekken seg mellom villaeiendommer og gjennom hager til den når Bjerkedalen. Den utgjør et sentralt elementet i Bjerkedalen park etter at denne ble nyanlagt i perioden 2012–2013. Da ble Hovinbekken åpnet i 300 meters lengde gjennom parken. Fra parken renner bekken dels åpen, dels i rør før den forsvinner under jorda og møter Akerselva ved Grønland.

En april dag i 2011 skulle Håvard Stubø og jeg gjøre opptak til en ny sesong av Lars og Lars Blogg TV. Vi skulle følge opp de episodene vi hadde laget fra Frognerparken og andre nærområder året i forveien, og ville finne ut om bekkerøyene jeg hadde fisket i Hovinbekken 20 år tidligere hadde formert seg. Etter mye leting, spørring og kaving fikk vi svaret – av to unggutter som hadde spesialisert seg på bekkerøye fangst.

De tok oss med under et privat hus hvor de hadde sin faste fiskeplass, og snart plasket de inn bekkerøyer opp mot fem hekto! Ingen tvil om at arten hadde klart seg i beste velgående!

Bekkerøya ble satt ut i stor skala over store deler av Sør-Norge da den nærmest er resistent mot sur nedbør og aluminium. Også Osloomarka ble pepret med denne arten som fant seg godt til rette i sure murpatter hvor ørreten ikke overlevde.

Arten har imidlertid en voldsom trang og egenskap til å søke seg nedstrøms. Slik havnet den i sin tid Hovinbekken, og derfra videre til Akerselva. I tomrommet som oppsto etter klorutslippet fikk den fritt spillerom og kunne ta de beste plassene i elva.

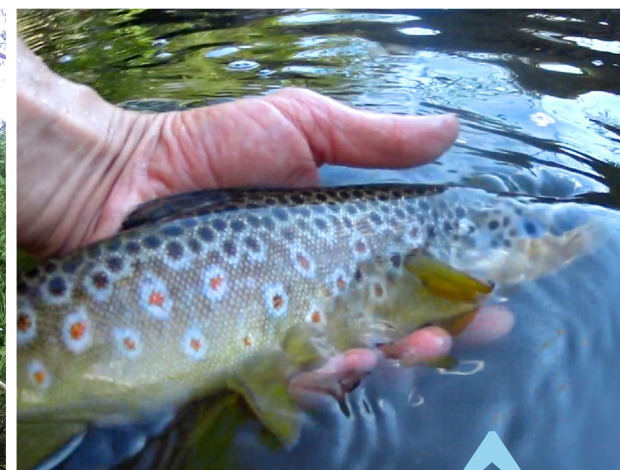
Men det spørs om de gylne bekkerøyedagene i Akerselva snart er over. Den er konkurranseutsatt mot laks og ørret, arter som er i ferd med å vinne elva tilbake.

ELLINGSRUDBEKKEN

I øst renner Ellingsrudbekken, eller Ellingsrudelva som den heter på kartet. Den markerer grensen mellom Lørenskog og Oslo kommune og har sin hovedkilde i Nordre Elvåga i Østmarka. Herfra renner den gjennom skogen noen kilometer før den kommer ned i tettbebyggelsen ved Ellingsrud.

Rent fiskemessig er det i forvandlingen fra skogsbekk til urban elv den begynner å bli spennende. Her går den slakere enn lenger opp den ene kulverten etter den andre skaper gjemteplasser og skjul for fisk. Elvetunnelen under motorveien mellom Oslo og Lillestrøm er flere hundre meter lang. Vannet siger sakte, men i det den kommer ut på nordsiden slynger Ellingsrudbekken seg i kratt og kjerr ned mot Langvannet.

Også i denne delen trives bekkerøya. Som i Hovinbekken stammer den fra utsettinger på skauen på 80-tallet, men bekkerøyene i Ellingsrudbekken må hevde sin rett blant gjedder, abbor og ørret. Da jeg besøkte elva ved et par anledninger tidligere i år, fikk vi ingen virkelig store. De har jeg bare sett bilde av, men det var bemerkelses-

Ørret: Store markante prikker preger Osloørretene

verdig hvor langt ned arten levde. Rett nedstrøms en kulp med abbor i underkant av kiolen og sinte ørreter på 3–5 hekto, fanget vi bekkerøyer, som hadde funnet sin plass i den kronglete tilværelsen. Fiske i Ellingsrudbekken kan by på overraskelser, men skal du oppsøke dem er lianeoks, vadebukser og høy stangføring stikkord. Maken til kronglete kjerr skal en lete lenge etter, og fluestanga kan du legge igjen hjemme. Fiskekompis og spinermester Arin brukte mepps. Selv måte jeg ty til meitemark.

FROGNERVASSDRAGET

I 1995 begynte jeg forberedelsene til kortfilmen «Livshjulet – et år i

Frognerparken». Jeg hadde flere møter med rodesjefen for Park og Idrettsvesenet, og under en av våre samtaler kom vi inn på fisk. En høstmorgen noen år tidligere hadde han og et par andre ansatte sett svære fisker vake og jage oppunder fossen som skiller den øvre og nedre dammen. Av ren nysgjerrighet satte de ut et garn som ble trukket etter et par timer. Tre lakser, den største på nesten fem kilo hadde da gått i maskene! Hvordan de hadde kommet seg opp hit fra Frognerkilen, er et mysterium like stort som regnbueørreten på 3,4 kilo jeg oppdaget, filmet og fikk fanget i innløpsbekken til Øvre Frognerdam i oktober 2010.

Frognerparkmysteriet

I oktober 2011 oppdaget jeg en stor ørret der bekken renner nedenfor sklia i Frognerbadet. Det var gytetid og flere ørreter fra Øvre Frognerdam hadde samlet seg i kulpen der Sognsvannsbekken renner ut av kulverten under Sørkedalsveien. Den store ørreten var en dominant hannfisk, som stadig var nede på brekket og kurtiserte hunnfisk. Dagen etter plasserte vi et undervannskamera i nærheten av brekket.

Vi trodde ikke våre egne øyne da den store fisken viste seg i monitoren på elvebredden. Det var en regnbueørret i full gytedrakt. Arten er svartelistet og har vært forbudt å sette ut siden 1992. At fisken utvilsomt var i ferd med å pare seg med brunørret, gjorde ikke observasjonen mindre mystisk og spesiell. Da jeg ringte ørretforsker Morten Kraabøl for å fortelle om hva vi hadde sett, var han klar i sin tale: Få den opp! Uansett metode!

Tre timer senere vippet Jan Wanggaard ut en 20 grams jigg med sjokkoransje hale i den dype kulpen. Metallet hadde ikke før sunket før fisken smalt på og Snoopystanga sto som et rockehjul.

Fisket dannet bakteppet for en føljetong som vi kalte for Frognerparkmysteriet. Vi aner fortsatt ikke noe om opphavet til den 3,4 kilo tunge regnbueørreten. Ryggfinneknoken vitner om en oppvekst på et settefiskanlegg. Fisken var fem år gammel og hadde halvtømte gonader. Det er dermed ingen umulighet at den kan ha avkom på Oslo Vest. I så fall vil det være en biologisk sensasjon.

Fisker i Hoffsbekken: Felix poserer med Hoffselvas minste art.

Film fra Oslo

I 2014 ble det lagt ut en film på Youtube med tittelen OSLO JUNGLE - \$treetfishing. Opptakene er gjort på østkanten. I filmen fanger Kristian Leraand fete ørreter i slow motion langt nærmere sentrum enn det forskere og fiskere har definert som fiskbart. I høst kommer Kristian og hans streetfishingteam med en ny film fra Oslos vannunivers. Følg med på: https://www.youtube.com/channel/UC_MWjHlosvS-BOJ009trQ7g OSLO JUNGLE - \$treetfishing kan du se her: <https://www.youtube.com/watch?v=clwHD8zqjF8>

Eksotisk fiske

Det mest eksotiske Oslofisket opplever du på Majorstua og i Grorudalen. Mens familien er på shopping på Ikea eller i butikkene rundt Colluseum, kan du ta med stanga og fiske ørret. Før Frognerbekken forsvinner inn i den siste kulverten under Sørkedalsveien før den renner ut ved Frognerbadet, ligger den åpen. Kilosørreter freser rundt i mørkets korridorer og i de åpne delene av bekkefaret. Oppstrøms IKEA på Furuset renner Alna blåbrun. Forskerne ved zoologisk museum mener at det ikke er ørret her, men de tar feil. Alna-ørretene er ikke mange så langt ned, men de som finnes er både fete og trinne. Fiskekort trenger du ingen av stedene. Her er det fritt fram for alle og enhver.

Jungelfølelse: Jungelfølelsen kommer fort når en følger Hoffselva nedstrøms Smestaddammene.

«Ikke i noe annet vann eller tjern i Osloregionen er det lettere å komme i kontakt med kilosørret enn i Frognerdammene.»

Det siste året har jeg og flere kompiser brukt nok tid med stang og snøre i Frognerdammene til å gi de terningkast 5 - rent fiskemessig. Ikke i noe annet vann eller tjern i Oslo-regionen er det lettere å komme i kontakt med kilosørret enn her. Fisket er fritt. Det avkreves ikke fiskekort og det drives ingen form for fiskekultivering. I tillegg til ørret finnes abbor. Det svømmer gjedder på flerfoldige kilo her, og de siste årene har det også kommet mort som noen har satt ut i Sognsvann.

Og det er her Frognervassdraget starter. Sognsvannsbekken renner rolig ned over Gaustadjordene før den hiver seg ned mot Forskningsparken. Så langt er den ren og klar, men etter samløpet med den livløse Gaustadbekken nord for Blindern blir den blakkere i fargen, og ørretene som svinser rundt og bak steiner og busker blir vanskeligere å få øye på enn lenger opp.

Skal du prøve deg med stanga; legg lista lavt hva størrelsesforholdninger angår. Men det finnes flotte ørreter i Sognsvannsbekken, og da gjerne den første kilometeren nedstrøms Sognsvann.

I bekkedalen nedstrøms Frognerdammene er vassdraget anadromt. Det går både laks og sjørret nesten helt opp dammene, og skal jeg tro min mann i Park og Idrettsvesenet hadde noen av disse klart å forsere hinder og demninger og plasket seg helt oppunder sinnataggen.

SMESTADDAMMENE OG HOFFSBEKKEN

Samtidig som jeg første gang fikk nyss om bekkerøyene i Hovinbekken og på samme tid fikk fortalt laksehistorien fra Frognerdammen, kom det meg også for øret at det var tatt flere ørreter over kiloen i Smestaddammene innenfor ring 3 på Oslo vest. Disse er en del av et vassdrag som har sine kilder langt

oppe i Skådalen og Styggedalen i Holmenkollåsen. Noen hundre meter ovenfor Holmendammen renner de to bekkene sammen i ett løp før de danner en vakker liten elvestubb med utløp i dammen som var arnestedet for castingmiljøet i hovedstaden.

Fortsatt er dette stedet å dra om du ønsker å perfektionere fluekastet ditt. Oslo Sportsfiskere har nylig bygget nytt klubbhus her og kastebryggene er på plass fra mai til oktober. Det de færreste som frekventerer Holmendammen med stang og snøre vet, er at dammen huser en og annen flott ørret (og en mengde små). I tidligere tider tok OFA stamfisk fra bekken som renner inn i dammen.

Fra Holmendammen renner bekken ned i den øvre Smestaddam, et tjern som har mistet mye av sin sjarm etter rehabiliteringen som fant sted for om lag ti år sida. Den gang da var den en mystisk sumpaktig pøl med dertil hørende merkelig store fisker. I dag finnes det fortsatt ørret, men abboren er så til de grader dominerende at den er best egnet til meitefiske med dupp og mark for å vekke fiskegleden hos barn.

Det samme gjelder dammen nedenfor, hvor det i tillegg er enorme mengder mort. Noen hunder meter nedstrøms nedre Smestaddam ligger Dronningfossen, en av Oslos mest spektakulære vannfall. Denne danner vandringshinder for laks og sjørret som i oktober og november svømmer inn fra Bestumkilen, fordi balthavna på skøyen, under Drammensveien i kulvert og videre forbi trafikkerte gater og tettbebyggelsen langs Hoffsveien.

Bare se og ikke fiske er regelen her, men litt av et skue kan jeg love om en er ute en høstdag etter en av de første høststormene. ■

fiske@egmont.com